

ZULFIYAXONIM ISROILOVA SHE'RLARINING QISQACHA TAHLILI

G'ulomova Gulsanam

Guliston davlat pedagogika instituti

O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Annotatsiya: ushbu maqolada Zulfiyaxonimning go'zal she'rlari, badiiy tasvir vositalardan foydalanish usullari, Ona vatanimiz taraqqiyoti, mamlakatimizga bo'lgan sadoqati masalalarini o'rganadi. Maqolada shoiraning hozirgi kundagi yoshlarga shukronalik hissini uyg'otuvchi misralari haqida qisqacha ma'lumotlar keltirilib o'tiladi. Komil inson bo'lish uchun dunyoviy bilimdan tashqari diniy bilim ham muhim ekanligi haqida ham fikr yuritiladi.

Kalit so'zlar: Zulfiyaxonim, shukronalik hissi, dunyoviy bilim, ona vatanimiz taraqqiyoti, sadoqat, vafo, diniy bilim.

Abstract: This thesis examines Zulfiyakhanim's development of our Motherland and her devotion to our country. In the thesis, brief information is given about the verses that inspire the feeling of gratitude to the youth of today. In addition to worldly knowledge, religious knowledge is also covered.

Key words: Zulfiyakhanim, feeling of gratitude, worldly knowledge, development of our motherland, loyalty, faithfulness, religious, knowledge.

Zulfiya, mamlakatimizning Birinchi Prezidenti aytgani kabi: "Uning jahon minbarlaridan yangragan she'rlari Sharq ayolining aql-u zakosi, fazl-u kamolining yorqin ifodasi sifatida millionlab she'riyat muxlislariga odamiylik, muhabbat va sadoqatdan saboq bergan..."¹ shaxsiyat egasidir. Shuning uchun ham u o'z shaxsiy hayoti qobig'ida qolishi mumkin emas edi. Shoira ayriliqdan o'zga hayotiy yo'nalishlarda ko'plab sevgi she'rlari, dostonlar, poetik manzaralar yaratgan ijodkordir. Darhaqiqat, betakror shaxsiyat egasi

---

¹Islom Karimovning "Yuksak ma'naviyat –yengilmas kuch" nomli asarini oliy ta'lim muassasalarida o'qitish texnologiyasi."Info Capital Group", 2011

bo'lgan shoira Zulfiya ta'sirchan she'riyati bilan uzoq yillar millat yoshlariga sadoqat saboqlarini berishda davom etaveradi.

Taniqli shoira Zulfiya 1915-yilning 1-mart Toshkent shahrida Isroil temirchi oilasida tug'ildi. U 1935-1938-yillarda Til va adabiyot instituti aspiranti, 1938-1948-yillar mobaynida Bolalar nashriyoti muharriri lavozimida ishlab keldi. Mashhur o'zbek shoiri Hamid Olimjonning turmush o'rtog'i, o'ziga xos she'riyati bilan minglab kitobxonlar qalbini rom etgan iste'dodli shoira Zulfiya 1996-yilning 1-avgustida vafot etdi. Shoira she'rlarining el aro mashhurligi tasodifiy emas. U bolaligidan olamga hayrat ko'zi bilan qarovchi, uning boshqalar ko'rolmaydigan jihatlarini ilg'ovchi qizaloq ekanligi bilan ajralib turardi. Buning ustiga, oilasidagi muhit ham yosh Zulfiyada badiiy ijodga ishtiyoqni anglatardi. Shoira bolaligini shunday eslaydi: "Otamni... Isroil dergez der edilar. Otam zahmatkash temirchi edi. Otamning hamma vaqt olovga yo'ldosh kasbidan faqat zavq ko'rar edim. Otamday qudratli odam yo'q edi men uchun. Temirlar otam qo'lida chaqmoqlar taratishiga boqib, hayratda qolar edim. Uning qo'llari cho'g'ga aylangan temir parchasini istagan shaklga solib, inson uchun kerakli narsaga aylantirishga qodir edi. Men hali-hanuz otamday bo'lishni orzu qilaman, ammo na iloj, inson qalbiga kira bililsh temirga ishlov berishdan mashaqqatliroq, yurakni chaqmoq kabi alanga oldirish har kinga ham muyassar bo'lavermas ekan..."

Mening onam o'zining ta'biricha, "usti butun –ichi tutun" ayollardan edi. U hamma vaqt kamgap, xayolchan edi, lekin fikrlari, o'ylari mudroq emasligini, unga mutelik, zaiflik yot ekanligini bilar edim. Ruhidagi ma'yuslik, ovoqidagi hazinlik faqat uning xarakteriga xos bir sifatgina edi, xolos. Onamning qancha-qancha qo'shiq va afsonalarni, doston va ertaklarni bilishiga aqlim bovar qilmasdi. Bu sehrli afsona va ertaklar bizga benihoya huzur bag'ishlar, o'ziga rom qilib olar, har safar yangi jilva kasb etardi. Aminmanki, mo'jizalar yaratishga qodir, jahonni ko'zga keng ochuvchi, insonni go'zallik sari yetaklovchi so'zga shaydolik hissini mening qalbidam ostona hatlab ko'chaga chiqmagan oddiy ayol-onam uyg'otgan..."².

Eng avvalo, muhtarama Zulfiya opamizni katta-yu kichik adiblar qatori men ham chin dildan muborakbod etaman. Zulfiya opa deganda daf'atan ko'z oldimizda turfa chechaklar bilan ziynatlangan bir chamanzor namoyon bo'ladi. Bu gulzor go'zal she'riyatning muattar

---

²Mmp.tma.uz

bo'ylari bilan orolangandir. Fazilatlar sarchashmasida Zulfiya opaning shoiralik iqtidori turar ekan, bu iqtidor shoiramizning nomini jahonga tanitgan oliy belgidir(Abdulla Oripov)³.

Bahor kuychisi Zulfiyaxonimning she'riyatida "Ona" timsoli ham beqiyos aks etgan. Zulfiya ijodining turli davrlarida bu mavzuga qayta-qayta murojaat etgan. Natijada shoiraning "Ona", "Ona ko'ksi", "Mening mehribon onaginam" singari she'rlari vujudga kelgan. Shoiraning:

Onam! Sening issiq, aziz joningni,
Zarradek chog'imdan boshlab bilaman.
O'zim zarra-yu, lekin qoningni,
Yangilab jismingdan o'zni o'zganman.
Sen gul juvon hali mendan bexabar,
Bulutday go'daklar tortdi havasing.
Endi men sen desam qaynoq, muattar,

Hovrin his qilaman iliq nafasing...

Ona va farzand muhabbatini, ayollikning botiniy va zohiriy qiyofasini ochib beruvchi lirik kechinmalar shoira ijodida talaygina.

Shoiraning hayot qo'shig'i

Shoirlik nima? Ming yillardan qolgan bu savolga har bir davr o'z javobini berishga intiladi. Darhaqiqat, u hunarmi, san'atmi? Tafakkurni lol qiluvchi sehrmi? Va yo hech kim hech qachon anglab yeta bilmas mo'jizami? Bir zamonda shoirlikni jodu deb atadilar, odamlarni haq yo'lidan ozdirguvchi kufr dedilar. Boshqa bir zamonda uni payg'ambarlik darajasiga ko'tardilar. Bir davrda shoirlikni targ'ibotchilik-tashviqotchilik deb angladilar, boshqa bir davrda uni inson qalbi uchun, erk saodati uchun kurashmoq, jang qilmoq deb bildilar. Zamonlar o'tdi, dunyoqarashlar o'zgaradi, dinlar, maslaklar, g'oyalar almashti. Lekin shoir hamisha elning jigari bag'ridan bunyod bo'lgusi zurriyot, el xonadonining chirog'i, ertangi kunga yetguvchi sadosi bo'ldi. Xalqning, davrning xotiroti bo'lib dunyoga keldi.

Benazir ayol, buyuk ona hamda sadoqat va vafo timsoliga aylangan Zulfiya Isroilova inson qalb tug'yonlarining o'tkir bilimdoni bo'lib, turli janrlarda asarlar yaratgani ham bizda

---

³ Darakchi..uz

boy taassurot uyg‘otdi. Uning dostonlari, balladalari, elegiyalari, nasriy she‘rlar, hikoya va ocherklari, publisistik maqolalari har qanday kitobxonni chuqur mushohada yuritishga chorlaydi. Aksariyat she‘rlari butun dunyo xalqlarini tinchlik va do‘stlik atrofida birlashtirishga da‘vat etadi. Urush yillaridagi vatanparvarlik hissi yo‘g‘rilgan she‘rlari insonni jasoratga undaydi. Shoira Hindiston, Yugoslaviya, Shri Lanka, Misr, Birma, Avstriya kabi mamlakatlarda bo‘ldi. U 1956-yilda Osiyo va Afrika yozuvchilarining Dehlida o‘tkazilgan birinchi konferensiyasida qatnashib, mashhur “Mushoira”(1958)asarini yaratdi⁴.

Zero, ulug‘ shoira she‘rlaridan birida inson ruhining boqiyliqi, ezgulik va adolatning abadiyligi xususida so‘z yuritib, “Baxtim shu - o‘zbekning Zulfiyasiman” deya yozganida ham chuqur ma‘no mujassam.

Zulfiyasiman

Hamon e‘tiqodim –haqiqat haqdir,

So‘zlayman yuzimni tutib Ka‘baga

Yemira olmaydi o‘tkinchi taqdir,

Osuda o‘tadi ruhim abadga.

E‘zozlar, ardog‘lar uchun tashakkur,

Asli Siz oftobim, men ziyosiman.

Tonglaringiz kulsin dorilomon, hur,

Baxtim shul-O‘zbekning Zulfiyasiman.

Bu she‘rida Ona yurt, sevgi, bahor madhiga yo‘g‘rilgan bu satrlar nurlangan har bir ko‘ngil hamisha shunday samimiy izhorlarga mushtoq. Tug‘ilgan go‘shaga ko‘ngil rishtalari bilan bog‘lanib, shukronalik hissini tuyish ijodkor uchun qanchalik baxt bo‘lsa, kitobxon uchun ham farahlidir.

---

⁴Sobir Miraliyev “O‘zbek adiblari”

Shunday ekan, o'zbek ayollarining ko'rki sanalmish Zulfiyaxonimning yana bir she'riga qisqacha to'xtalib o'tsak:

Men o'tgan umrga...

Hayot kitobini bexos varaqlab,

Men o'tgan umrga achinmay qo'ydim.

Tabassum o'rnida kuldim charaqlab,

Suyish kerak bo'lsa –telbacha suydim,

Kiyganim ipakmi, chitmi yo kimxob,

Yurak boyligidan qilmabman parvo.

Meni og'ushlagan hayot naq oftob,

Yangi qo'shiq talab unda har saboq.

Men o'tgan umrga achinmay qo'ydim,

Hech kimda ko'rmayin umrimga o'xshash:

Suydim,

Erkalandim,

Ayrildim,

Kuydim,

Izzat nima-bildim.

Shu-da bir yashash!...

Yaxshi she'r mudrab yotgan ruhiyatni uyg'otadi. Tongning nafasidek ko'ngilga xush yoqadi, bu she'r ham kitobxonning murg'ak qalbida iliqlik tuyg'usini uyg'otadi.

SENSIZ

Mana bir umrni yashadim sensiz,
Qaytmas shodliklarning qaytishin kutib,
Tobuting boshida cho'kkanimda tiz,
Farzandlar ko'tardi qo'limdan tutib.

Shundan beri tikman. Har nega qalqon,
Baxtga, bahorga ham, qishga, qayg'uga.
Birov azasida yig'layman qon-qon,
To'yida yayrayman o'xshab ohuga.

Zulfiyaxonim vafo va sadoqat ramziga aylangan o'zbek shoirasidir. Ushbu she'r butun umr o'z yoriga sodiq o'tgan ayol qalbi navolaridir. Unda yolg'izlik iztirobi va ayollik irodasi o'ziga xos tarzda samimiy ifoda etilgan. Demak, shoiraning navbatdagi she'ri uning sadoqatli ayol timsolini ochib beradi. Uning turmush o'rtog'i Hamid Olimjon vafotidan keyin bu she'rni yozadi. Shoiraning she'rda tasvirlashicha, Hamid Olimjon olamdan o'tgan kuni uning tobuti qoshida tiz cho'kkanini va uni farzandlari qayta hayotga qaytarganligini tasvirlaydi. Ya'ni inson so'zi ko'nikuvchan degan ma'noni anglatishini yana bir bor eslatib o'tmoqchi. Kimningdir azasida qon-qon yig'layman, kimlarnidir to'yida yayrayman, xuddi ohu kabi demoqchi. Xulosa qilib aytganda, oyning o'n beshi yorug', o'n beshi qorong'uligini eslatib, bahorda ya'ni quvonchli kunlarda xursand bo'lib ketmaslikni, qayg'uli kunlarda xafa bo'lmaslikni uqtirmoqchi edi. Demak, inson zoti sabrli bo'lishini bu she'ri orqali bizga anglatadi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, Zulfiyaxonim bosib o'tgan yo'l shodlik, baxt va yo'qotishlar, do'stlar, ustoz-shogirdlar, qilingan ishlar va amalga oshmagan rejalar, safar taassurotlari bilan boy ko'ngil yo'li bo'ldi. U turmushning mashaqqatli va zalvorli yo'llarini kechib, o'rik gullari, ko'klam chechaklarining nafosati, go'zalligidan ilhom olib, barchasini she'rga soldi. Shuning uchun ham she'rlari qalbimizda hanuzgacha jaranglaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Islom Karimovning “Yuksak ma’naviyat-yengilmas kuch” nomli asarini oliy ta’lim mutaxsislarida o’qitish texnologiyasi.” Info Capital Group”,2011.
2. Mmp.tma.uz
3. Darakchi.uz
4. Sobir Miraliyev “O‘zbek adiblari”